
О‘ЗBEKISTONDA AHOLI VA HUDUDLAR MUHOFAZASI

Zurapova Nasiba Miradhamovna

*O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti
magistratura tinglovchisi*

Annotatsiya: Maqolada Yangi O‘zbekiston davrida Favqulodda vaziyatlar vazirligi tizimi faoliyatini tashkil etish, mamlakat aholisi va hududlarini yong‘inlar va boshqa tushadigan favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilishda davlat tizimining ustuvorligi, qutqaruv tuzilmalari va aholini favqulodda vaziyatlarda to‘g‘ri harakatlanishga tayyorlash ishlari mazmun-mohiyati tadqiq qilinib, bu boradagi ishlar samaradorligini oshirish yo‘llari xususida takliflar kiritiladi.

Kalit so‘zlar: favqulodda vaziyatlar, yong‘in, tabiiy va texnogen ofatlar, Favqulodda vaziyatlarning oldini olish va bunday vaziyatlarda harakat qilish davlat tizimi (keyingi o‘rinlarda — FVDT), aholi va hududlar muhofazasi, qo‘mondonlik-shtab o‘quv mashqi, maxsus-taktik o‘quv mashqi, yong‘in o‘chirish texnikasi, yong‘in-qutqaruv asbob-anjomlari.

ЗАЩИТА НАСЕЛЕНИЯ И ТЕРРИТОРИЙ УЗБЕКИСТАНА

Зурапова Насиба Мирадхамовна,

слушатель магистратуры

Университета общественной безопасности

Республики Узбекистан

Аннотация: В статье исследованы вопросы организации деятельности системы Министерства по чрезвычайным ситуациям в период Нового Узбекистана, приоритета государственной системы защиты населения и территорий страны от пожаров и других чрезвычайных ситуаций, важность подготовки спасательных формирований и населения к правильным действиям в чрезвычайных ситуациях, а также вносятся предложения по повышению эффективности работы в этом направлении.

Ключевые слова: чрезвычайные ситуации, пожары, природные и техногенные катастрофы, Государственная система предупреждения и действий в чрезвычайных ситуациях (далее — ГСЧС), охрана населения и территорий, командно-штабные учения, тактико-специальные учения, симуляция землетрясений, техника пожаротушения, пожарно-спасательное оборудование.

PROTECTION OF THE POPULATION AND THE
TERRITORY OF UZBEKISTAN

Zurapova Nasiba Miradhamovna,
The listener of the graduate stage of
the University of Public Security of
the Republic of Uzbekistan

Abstract: The article examines the issues of organizing the activities of the Ministry of Emergency Situations during the New Uzbekistan period, the priority of the state system for protecting the population and territories of the country from fires and other emergencies, the importance of preparing rescue units and the population for proper actions in emergency situations, and also makes proposals to improve the efficiency of work in this direction.

Keywords: emergencies, fires, natural and man—made disasters, State Emergency Prevention and Action Systems (hereinafter - SES), protection of the population and territories, command and staff exercises, tactical and special exercises, earthquake simulation, fire extinguishing technics, fire rescue equipment.

Yangi O‘zbekistonda yurtimiz aholisi va hududlarini favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish maqsadida favqulodda vaziyatlarning oldini olish va bartaraf etish bo‘yicha ilg‘or xorijiy tajribani o‘rganish, amaldagi tizimni tahlil qilish, sohadagi faoliyat samaradorligini oshirish, fuqarolarning hayot faoliyati xavfsizligini ta‘minlashni yuqori darajaga ko‘tarish muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Shunga ko‘ra, tizim faoliyatini tubdan takomillashtirish bo‘yicha O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining qarorlari¹ qabul qilinib, Favqulodda vaziyatlar vazirligi tizimi faoliyati tubdan qayta tashkil qilindi.

“O‘zbekiston – 2030” strategiyasida ham “Xavfsiz va tinchliksevar davlat” tamoyiliga asoslangan siyosatni izchil davom ettirish rejalashtirilgan. Jumladan, mamlakatimizda favqulodda vaziyatlar va global iqlim o‘zgarishi bilan bog‘liq aholi hayotiga xavf soluvchi ofatlarning oldini olish maqsadi qo‘yilgan bo‘lib, mazkur maqsadning 2030-yilgacha erishiladigan samaradorlik ko‘rsatkichlari sifatida quyidagilar belgilangan:

- xalqaro seysmik kuzatuvlar global tizimi bilan integratsiyalashuv asosida Respublikada kuchli zilzilalar haqida barvaqt ogohlantirish milliy tizimini joriy qilish;

¹ Bu haqda qarang: Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 10 апрелдаги “Ўзбекистон Республикасида favqulodda vaziyatlarнинг oldini olish va bartaraf etish hamda ёнгин xavfsizligini ta’minlashning sifat jihatidan yangi tizimini joriy etish tўg‘risida”ги ПФ-5706-сон Фармони; Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 10 апрелдаги “Favqulodda vaziyatlar tuzilmalarining faoliyatini yanada takomillashtirish bўйicha tashkiliy chora-tadbirlar tўg‘risida”ги ПҚ-4276-сон қарори.

- suv omborlari va boshqa xavf darajasi yuqori bo'lgan obyektlarda favqulodda vaziyatlar monitoringi va ularni oldindan prognoz qilish tizimini yaratish;

- yagona global xavfsizlikni ta'minlash, favqulodda vaziyatlarda harakatlanish salohiyatini kuchaytirish va mintaqaning barcha davlatlari bilan tezkor axborot almashish, qo'shma o'quv mashg'ulot o'tkazish kabi yo'nalishlarda hamkorlikni chuqurlashtirishdan iborat.²

Ta'kidlash kerakki, hozirda mamlakatimizda faoliyat yuritayotgan Favqulodda vaziyatlarning oldini olish va bunday vaziyatlarda harakat qilish davlat tizimi (FVDT)ni mamlakatimizga xos bo'lgan tajriba va an'analardan biri desak, mubolag'a qilmagan bo'lamiz. FVDTga hozirda 40 dan ortiqvazirlik, idora, muassasa va davlat xizmatlari jamlangan bo'lib, yong'in, zilzila, toshqin va yana boshqa ofatu halokatlarda e'lon qilingan favqulodda vaziyatlar rejimida ushbu tizim ishi Favqulodda vaziyatlar vazirligi tomonidan bevosita muvofiqlashtiriladi.

Favqulodda vaziyatlarning oldini olish va oqibatlarini bartaraf etishda aholini ogohlantirish va bu haqda xabar berish vazifasi hal qiluvchi o'rinni egallaydi. Zero o'z vaqtida ogohlantirilgan, xabardor qilingan aholi orasida talafotlar kam bo'ladi. Aholiga favqulodda vaziyat ro'y berish xavfi yoki favqulodda vaziyat ro'y berganligi haqida xabar berishning avtomatlashtirilgan tizimini rivojlantirish hamda undan samarali foydalanishni tashkil etish maqsadida 2023-yil 11-avgust kuni O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 361-son qarori qabul qilinib, ijrosi ta'minlanib kelinmoqda.³

Respublikamizning tog' va tog'oldi hududlarida xavfli gidrometeorologik va geologik hodisalar ro'y berishi hech kinga sir emas. Sel va suv toshqinlari bilan bog'liq tabiiy ofatlar nafaqat insonlar, balki katta-katta hududlarni xavf ostida qoldirib, davlat iqtisodiyotiga ulkan talafotlar olib keladi. Bunga "Sardoba" voqealarining o'ziyoq yaqqol guvohlik beradi. Bu kabi fojialarga yo'l qo'ymaslik, aholi va hududlarni sel va suv toshqinlari bilan bog'liq hodisalardan muhofaza qilish, bu borada maqsadli o'rganish, monitoring olib borish soha xizmatchilarining diqqat markazida turadi. Favqulodda vaziyatlar vazirligi, Suv xo'jaligi vazirligi, "O'zgidromet" markazi, Xavfli geologik jarayonlarni kuzatish davlat xizmati, "O'zbekgidroenergo" AJ va "O'zbekiston temir yo'llari" AJ mutaxassislaridan iborat idoralararo tezkor shtab faoliyati yo'lga qo'yilgan. Tabiiy ofatlar xavfini kamaytirish maqsadida o'tkaziladigan maxsus taktik o'quv mashqlari davomida tuproq, qumshag'al, temir-beton massalari yordamida qirg'oq mustahkamlash, damba qurish

² Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023 йил 11 сентябрдаги "Ўзбекистон - 2030" стратегияси тўғрисида"ги ПФ-158-сон Фармони

³ "Янги Ўзбекистон" газетасининг 2022 йил 28 октябрь 221-soni. "Самарали ижро, юқори талабчанлик, пўлат интизом – аҳоли ва ҳудудларни фавқулдда вазиятлардан муҳофаза қилишнинг ишончли кафолати".

ishlari bajarilib, belgilangan masofalarda ichki ariq va magistral kanallar tozalab boriladi.

Sir emaski, kuz-qish mavsumida yong'inlar, gaz-havo aralashmasining chaqnashi, is gazidan zaharlanish bilan bog'liq baxtsiz hodisalar xavfi ortadi. Chunki mavsumda isitish va gaz moslamalariga talabning ortganligi va ulardan foydalanishdagi ehtiyotsizlik oqibatida bu kabi ko'ngilsiz hodisalar yuzaga keladi. Ushbu hodisalarning oldini olish maqsadida Favqulodda vaziyatlar vazirligida "Respublika Shtabi", Qoraqalpog'iston Respublikasi, Toshkent shahri va viloyatlar Favqulodda vaziyatlar boshqarmalarida "hududiy shtablar" tashkil etilib, ularning tizimli faoliyati yo'lga qo'yilgan. Bu borada manfaatdor vazirlik va idoralar bilan qabul qilingan qo'shma qaror asosida ishchi guruhlar tashkil etilgan bo'lib, hozirda ular tomonidan aholi xonadonlari, ijtimoiy soha obyektlari va ishlab chiqarish korxonalarida is gazidan zaharlanish, chaqnash hodisalarining oldini olish maqsadida o'rganish, tushuntirish va targ'ibot ishlari olib borilmoqda, shuningdek, aniqlangan kamchiliklarni joyida bartaraf etish bo'yicha tezkor choralar ko'rilmoqda. Ishchi guruhlarining faoliyati samaradorligini va maqsadli ko'rsatkichlarga erishishini baholash, mavjud muammolarni tahlil qilish va tezkor bartaraf etish choralari ko'rish maqsadida davriy ravishda muhokamalar tashkil qilinib, kamchiliklarni bartaraf etishga erishib kelinmoqda.

FVV tizimiga axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining keng tatbiq etilib, faoliyatning raqamlashtirib borilayotganligi aholiga yangi imkoniyatlarni yaratmoqda.

Yuqoridagi kabi nazariy va amaliy choralar, sa'y-harakatlarga qaramasdan yurtimizda is gazidan zaharlanish, gaz-havo aralashmasining chaqnashi, kuchli yong'inlar sodir bo'lmoqda. O'z navbatida, bu kabi hodisalar yuzaga kelishining oldini olishda quyidagi masalalarga e'tibor qaratish maqsadga muvofiq, bizningcha:

birinchidan, yurtimizda jadal kechayotgan qurilish-bunyodkorlik ishlari ko'lamini inobatga olgan holda, rivojlangan davlatlarning yong'in xavfsizligini ta'minlash, yong'inlarni o'chirish borasidagi zamonaviy tajribalarini o'rganish va amalda qo'llash;

ikkinchidan, sohadagi eskicha ishlash qoliplaridan voz kechish, tizimga yosh, bilimli, uzoqni ko'ra oladigan, halol, fidoyi kadrlarni jamlash, shuningdek, tizim moddiy-texnik bazasini zamonaviy texnikalar, asbob-anjomlar bilan muntazam yangilash orqali mustahkamlab borish;

uchinchidan, sohadagi muammolar va ularni hal etishda ilmiy-tadqiqot imkoniyatlaridan keng foydalanish, ixtirolar yaratish orqali xodimlarga ofatlarni qulay va samarali bartaraf etishda qulayliklar yaratish choralari ko'rish;

to‘rtinchidan, olis va chekka hududlarda yashayotgan aholini to‘laqonli qamrab olish orqali tadbirlarni bevosita, jonli va samarali tashkil qilish, ularni ofatlarga oldindan tayyorlashga erishish choralarini ko‘rish va h.k.

Ko‘pgina davlatlarda olib borilayotgan izlanishlar shuni ko‘rsatmoqdaki, yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan hodisalarni oldindan o‘rganish, bashoratlash, uning negizida ogohlantirish chora-tadbirlarini ishlab chiqish, nafaqat noxush vaziyatlar keltiradigan iqtisodiy zararni tejab qolishga, balki insonlar o‘rtasidagi shikastlanish ko‘rsatkichining pasaytirishga olib keladi.⁴

Adabiyotlar ro‘yxati

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023 йил 11 сентябрдаги “Ўзбекистон - 2030” стратегияси тўғрисида”ги ПФ-158-сон [Фармони](#).

2. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар маҳкамасининг 2023 йил 11 августдаги “Фавкулудда вазият рўй бериш хавфи ёки фавкулудда вазият рўй берганлиги ҳақида хабар беришнинг автоматлаштирилган тизимини ривожлантириш ҳамда ундан самарали фойдаланишни ташкил этиш тўғрисида”ги 361-сон Қарори.

3. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар маҳкамасининг 2023 йил 29 апрельдаги “Ўзбекистон Республикаси Фавкулудда вазиятларнинг олдини олиш ва бундай вазиятларда ҳаракат қилиш давлат тизими фаолиятини самарали ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 171-сон Қарори.

4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 10 апрелдаги “Ўзбекистон Республикасида фавкулудда вазиятларнинг олдини олиш ва бартараф этиш ҳамда ёнғин хавфсизлигини таъминлашнинг сифат жиҳатидан янги тизимини жорий этиш тўғрисида”ги ПФ-5706-сон [Фармони](#).

5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 10 апрелдаги “Фавкулудда вазиятлар тузилмаларининг фаолиятини янада такомиллаштириш бўйича ташкилий чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-4276-сон [қарори](#).

6. “Янги Ўзбекистон” газетасининг 2022 йил 28 октябрь 221-сони. “Самарали ижро, юқори талабчанлик, пўлат интизом – аҳоли ва ҳудудларни фавкулудда вазиятлардан муҳофаза қилишнинг ишончли кафолати”.

7. Нурхўжаев А., Хикматуллаев С. Табиий офатлар. ФВВ Фуқаро муҳофазаси институти. Электрон қўлланма. 83 б.

4 Нурхўжаев А., Хикматуллаев С. Табиий офатлар. ФВВ Фуқаро муҳофазаси институти. Электрон қўлланма. 83 б.